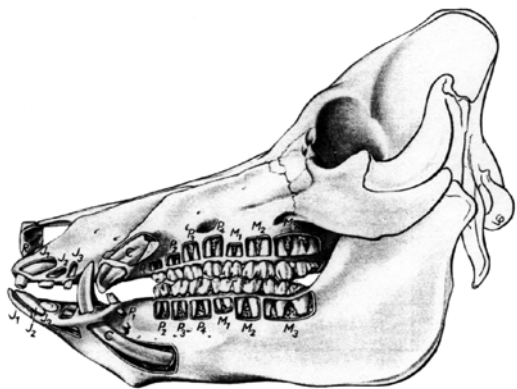
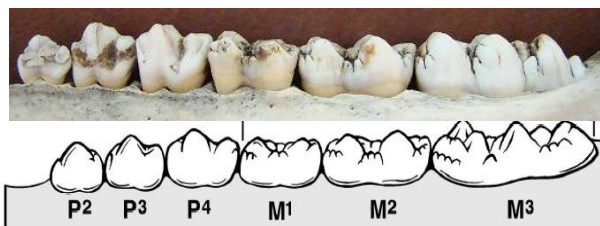

ОПРЕДЕЛЯНЕ ВЪЗРАСТТА НА ДИВАТА СВИНЯ

С тази обзорна статия ще Ви представим част от методите за определяне на възрастта на дивата свиня, като ще разгледаме и представим публикациите на редица чужди автори, занимавали се през годините с разработването на методи за определяне на възрастта на дивата свиня. С този проблем са се занимавали и някои наши автори в български издания. При определяне на възрастта на отстреляни диви свине могат да се ползват различни методи. Преди преставянето на методите ще направим едно кратко описание на зъбите на дивата свиня и съкращенията, които ще използваме. Резците със своята специфична форма са пригодени за откъсване или отхапване на храната. Те се наричат *Incisivi* и в зъбната формула се отбелязват с *I*. Нормално те са по шест на горната и на долната челюст. Кучешките зъби, или *Canini*, съкратено се отбелязват със *C*. Те са най-добре развити при хищниците и служат за разкъсване на храната и за убиване на плячката. При дивата свиня имат защитни функции. Предните кътници се наричат *Premolari* и се бележат с *P*. Заедно със задните кътници, или *Molari* - *M*, те служат за смилане на храната. Между кучешките зъби и кътниците се намира една празнина наречена диастема. Всеки вид има характерно зъбно разположение, което се изразява със съответна зъбна формула. При нея се написва броят на зъбите за половината челюст във форма на дроб. Над чертата се написват зъбите от горната половина, а под чертата от долната. Зъбите се обозначават с първите букви от латинските им наименования. За краткост зъбната формула се пише само с цифри, като всяка цифра изразява броя на съответните зъби. (3.1.4.3./3.1.4.3.) От всички зъби само моларите не се подменят. При дивата свиня първо се появяват 28 (3.1.3./3.1.3.) млечни зъби, които след това се подменят с постоянни. При това положение зъбната формула на дивата свиня има следния вид 44 (3.1.4.3./3.1.4.3.). Това е един сигурен белег за определяне на възрастта в първите години.

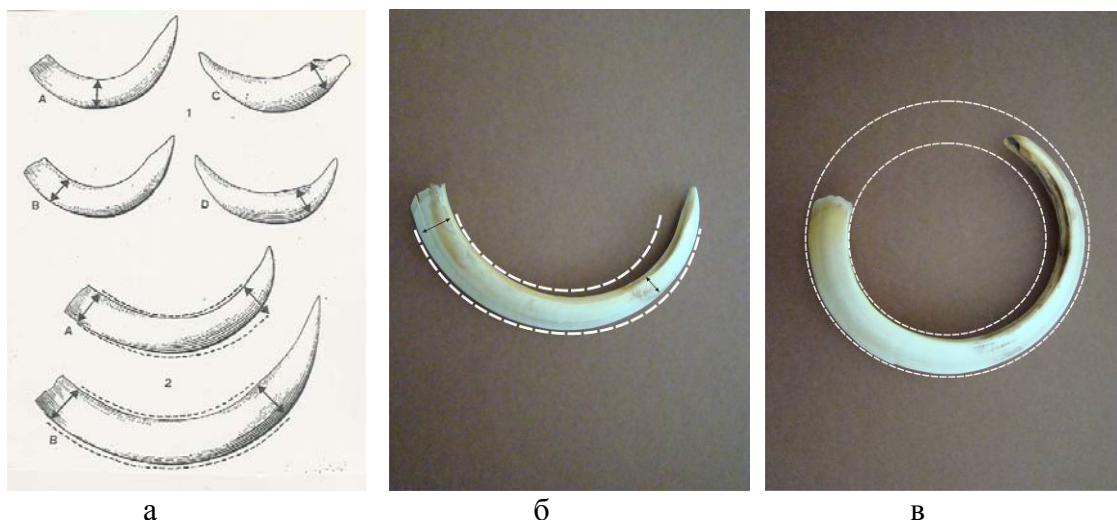

NICKEL (1987).

Измененията при нарастването на долните глиги

За ловците определянето на възрастта на един отстрелян глиган представлява голям интерес. Определянето на възрастта на глиганите според оформянето на техните долни глиги води началото си от **Jaerisen** (1930). Както се прави и днес, той сравнява размера на диаметъра в основата на долния кучешки зъб (глиг) с този под изтритата част на зъба, но отбелязва, че се касае за приблизителни стойности. В началото на 60-те години **Brandt**(1961) (1965) се заема отново с метода на **Jaerisen** (1930) и представя съотношението на двете споменати мерки за ширина на глигите и въвежда понятието **формово число**. С помощта на въображаема "идеална долна глига", която има постоянен растеж по дължина, той се опитва да установи времето на завършване на растежа по ширина. Бранд смята, че след приключване на смяната на зъбите към края на втората година долната челюст още не е оформена напълно. Пулпата на кучешките зъби, които при глигана растат през целия му живот, до този момент не е достигнало още окончателните си размери. Следователно докато долната челюст все още расте, долните глиги трябва да са по-широки в основата си, отколкото при ъгъла на износване. Когато растежът на черепа е приключил, трябва да е спрял също така и прирастът по диаметър при основата на глигите. Бранд стига до извода, че това може да стане най-рано през 9-10 година, защото както и **Sneathlaga** (1957) той приема, че растежът по диаметър завършва в 6-7 годишна възраст. Според това по данните за растежа по дължина на глигите са необходими още 3 години, за да може и при ъгъла на износване да бъде достигнат максималният диаметър (Фиг. 1а)

Фиг. 1 Определяне на възрастта на дива свиня според метода на Бранд
1 женски А- две годишна, В-три годишна, С и D – над четири годишна
2 мъжки А – три годишен В – над седем осем годишен

Формовото число на глигите предлага на практиката много удобен метод, при това трофеите се препарират, събират и позволяват многократно определяне на възрастта на екземпляра. В Българската литература този метод е представен от Никола Ботев и

Нино Нинов (1992) в Учебника “Ловно стопанство”, по-късно публикуван в книгата “Подборен отстрел”. Те уточняват, че този метод за някои райони на страната ни дава големи отклонения и той трябва да служи само за доуточняване. В (табл. 1) може да се види формовото число преставено за класовете на възраст. То се получава, като се раздели диаметъра, измерен със шублер на 1 см от края на корена, с диаметъра, измерен в началото на изтритата част от зъба (фиг. 1 б) Ботев Н. (1973) “Ръководство за упражнения по ловно стопанство”

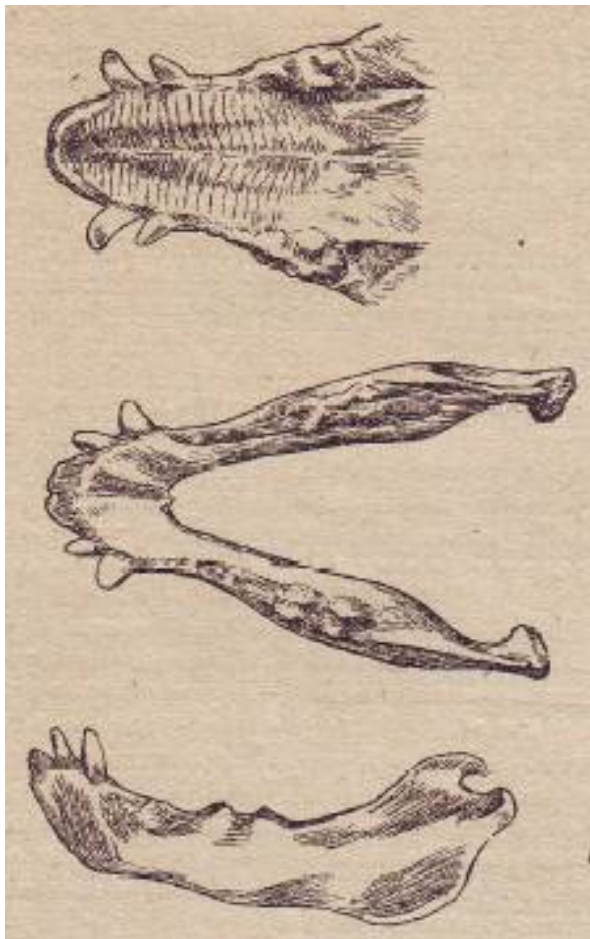
Таблица 1. Определяне възрастта при глигана по формовото число (по Брандт)

Клас	Формово число	Възраст в години
Неподходящ за ловуване	около 1,80	около 1 година
Неподходящ за ловуване	1,50 - 1,21	2-4 години
Подходящ за ловуване	1,20 - 1,05	5-7 години
Подходящ за ловуване	1,04 - 1,00	8 и повече години

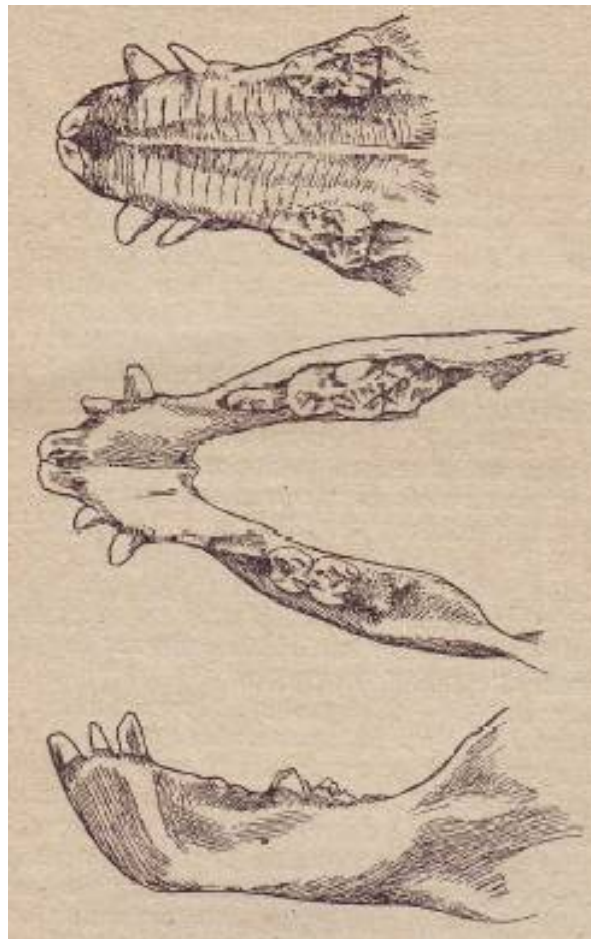
Колкото глиганът е по-стар, толкова по-дълга е износената част на глигите му и диаметъра при началната точка на износването се приближава до диаметъра при основата. По-просто става определянето на възрастта по дължината на износената част от глигите. Посочват се следните ориентировъчни дължини: на възраст 2-3 години – 2,5 cm, на 3-4 години – 3-4 cm, на 4 до 5 години – 4-4,5 cm, на 5 до 6 години – 4,5-5,5 cm, на 6 до 7 години – 5,5-6,5 cm, над 7 години – повече от 6,5 cm (Русков, 1957). При износването на глигите влияние може да оказат някои външни фактори и индивидуални особености при отделните екземпляри.

Степен на износване на кътниците

Друг метод за определяне на отстреляни диви свине е "Степен на износване на кътниците". Тук представяме класификация на Мюлер (1984) и Козло (1973) на различните възрастови групи, които ще онагледим със снимки и рисунки. През 1973 година Козло публикува практическо пособие – инструкция за определяне на възрастта, селекция и улова на дива свиня. Резултатите публикувани в тази инструкция са въз основа на измервания на над 650 черепа от различни възрастови групи и различни по пол. През 1984 Мюлер прави поредица от публикации в списание “Унзере ягд” под заглавие “Принос към определяне възрастта на дивата свиня”. Той смята, че сигурното определяне на възрастта на отстреляния дивеч е задължителна предпоставка за научно обоснованото стопанисване на дивечовите запаси.

НОВОРОДЕНИ (Козло)

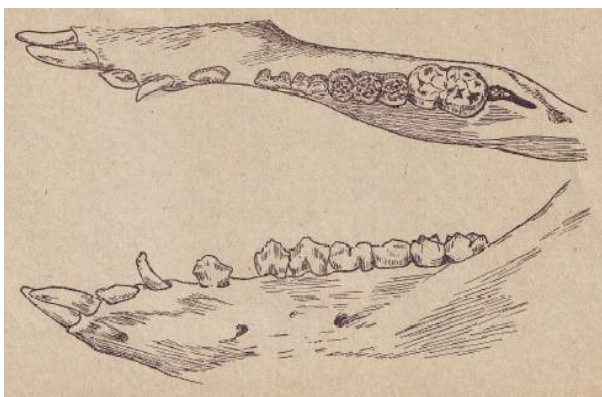
ТРИ СЕДМИЦИ (Козло)

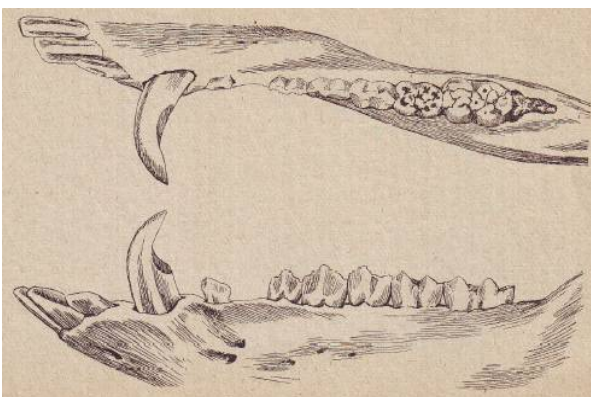
МЕСЕЦ И ПОЛОВИНА (Козло)

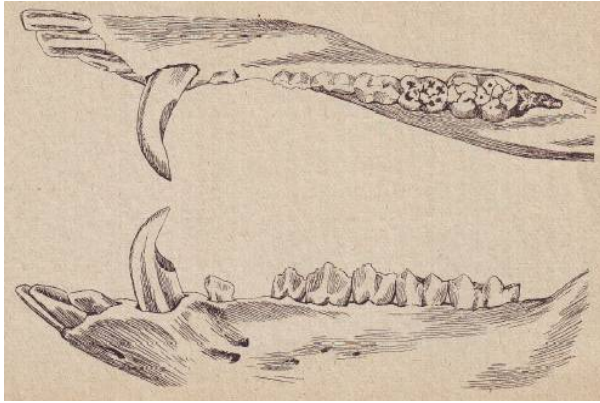
ДВА И ПОЛОВИНА МЕСЕЦА (Козло)

ДО ЕДНА ГОДИНА (Козло)

ДВЕ ГОДИНИ (Козло)

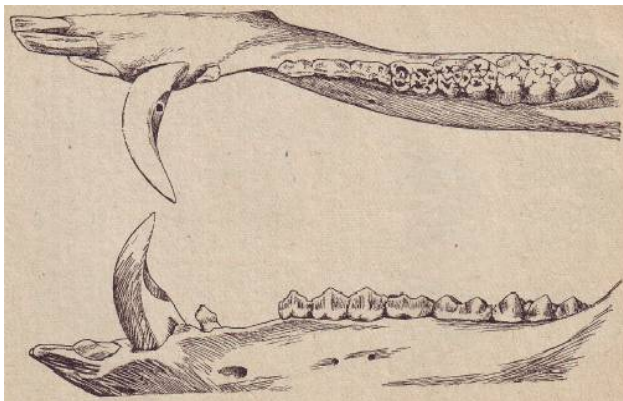

2 (Козло)

2 (Witte mann)

ДВЕГОДИШНИ: Първият стълб на третия молар (М3) е пробил венеца, короната е отцветена в кафяво; вторият и третият стълб са още под венеца (след изваряване и почистване на долната челюст те са бели), ДВЕ ГОДИНИ И ПОЛОВИНА: Първият и вторият стълб на третия молар (М3) са пробили венеца, короните са оцветени в кафяво; третият стълб е все още под венеца (след изваряване и почистване на долната челюст короната е бяла).

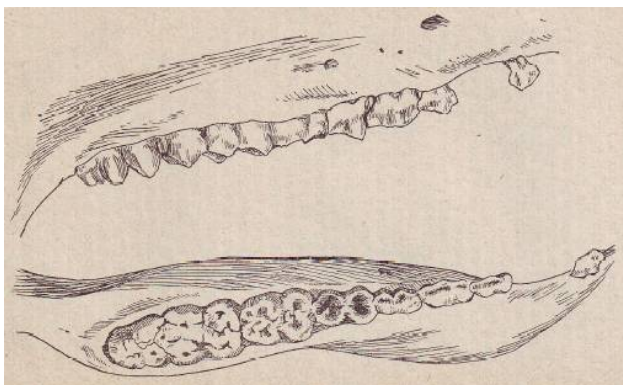

3 (Козло)

3 години

ТРИГОДИШНИ: Двата върха на първия молар (М1) са износени до основата си. Третият молар (М3) е израснал напълно (след препариране задната част на третия молар е бяла).

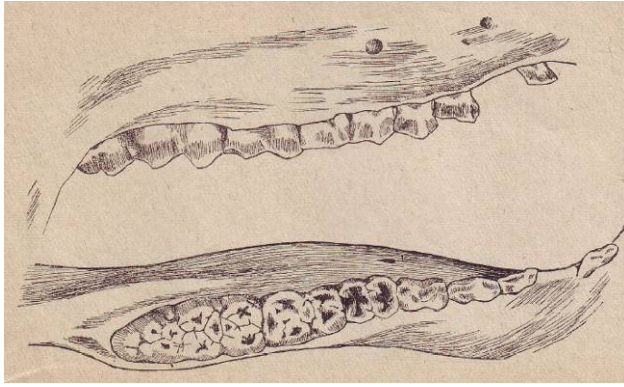

4 (Козло)

4 (Witte mann)

ЧЕТИРИГОДИШНИ: Двата върха на втория молар (М2) са започнали да се износват и са почти изравнени с короната на зъба. Износването на третия молар (М3) е напреднало в такава степен, че заостреността и грапавината е изчезнала.

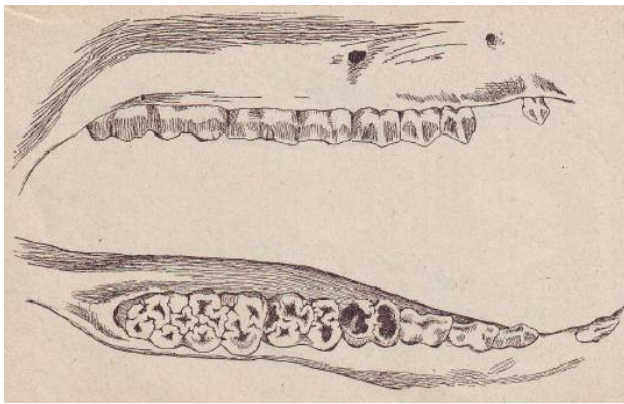

5 (Козло)

4-5 години

ПЕТГОДИШНИ: Първият молар (M1) има в средата си снижения, зъбният ръб е по-високо, отколкото средата. Върховете на третия молар (M3) са започнали да се износват, но все още са изпъкнали над короната на зъба.

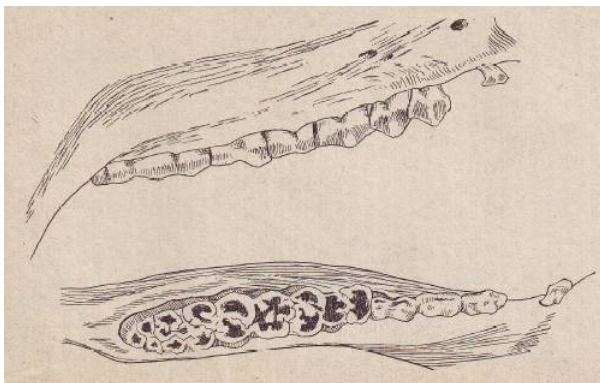
6-7 (Козло)

5-6 години

ШЕСТГОДИШНИ: Вторият молар (M2) в средата си е износен по-силно, отколкото твърдия ръб на емайла, а при третия молар (M3) короната е почти гладка.

СЕДЕМГОДИШНИ: Повърхността на цялата зъбна поредица е неравномерна. Короната на третия молар (M3) е гладка.

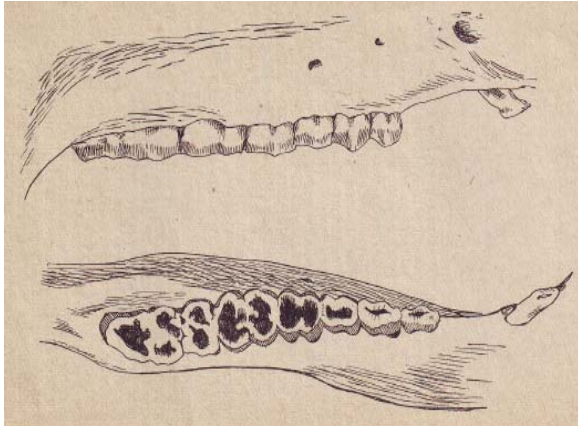

8-9 (Козло)

8 (Witte mann)

ОСЕМГОДИШНИ И ПО-ВЪЗРАСТНИ: Върху третия молар (M3) могат да се забележат само малки остатъци от емайлни пръстени.

10-12 (Козло)

над 12 години

Препоръчително е да се събират поредици от долни челюсти в областите на стопанисване на дивата свиня за по-лесно и точно определяне на нейната възраст. За част от представения снимков материал е снимана поредица от долни челюсти направена в ДЛС Витиня.

Автори: Лъчезар Бончев и Петър Генов

**Статията е предоставена лично от автора ексклузивно на
Ловен портал БГ ЛОВ – www.bglov.com**